

TOSHKENT DAVLAT
AGRAR UNIVERSITETI

WWW.TDAU.UZ

Iqtisodiy-ijtimoiy-ilmiy jurnal

№ 3/158/2020

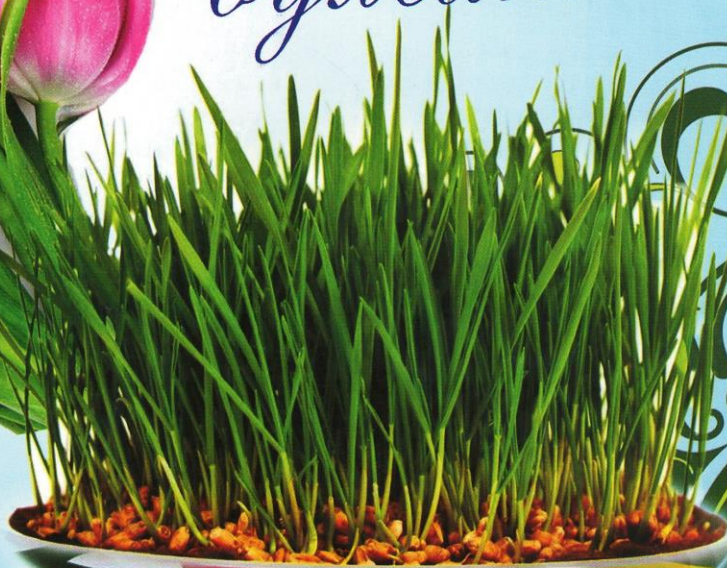

AGRO

BIZNES INFORM

Социально-экономический-научный журнал

*Наврўзингиз
мубораж
бўсин!*

Мундарижа

Таҳрир хайъати:
Ботиржон СУЛАЙМОНОВ
Хўжамурод КИМСАНБОЕВ
Рихсивой ТИЛЛАЕВ
Соҳибжон ИСЛАМОВ
Иномжон ИСРАИЛОВ
Камолиддин СУЛТОНОВ
Абдуазиз АБДУВОСИҚОВ
Шухрат САТТОРОВ
Элмурат ТОРЕНИЯЗОВ
Абдуғаффор ЖЎРАЕВ
Комилжон КОМИЛОВ
Баходир МЎМИНОВ
Миразиз МИРСУЛТОНОВ
Хуршид ДАЛИЕВ
Саодаддин РАСУЛОВ

Бош директор:
Бобир КАРИМОВ

Бош муҳаррир:
Пардахон ХАЛИКУЛОВА

Муҳаррир:
Донохон ХАМИДУЛЛАЕВА

Дизайнер:
Игорь ТУРАНСКИЙ

Муҳбирлар:
Рима КАРИМОВА
Гулноза ХАЛИКУЛОВА

Нашр учун масъул:
Пардахон ХАЛИКУЛОВА

Таҳририят почта манзили:
100043, Тошкент шаҳри,
Бунёдкор кўчаси, "И" даха, 11-ўй.
Тел.: +99897-448-85-14
+99890-928-60-66
E-mail: agrouz@inbox.ru

Индекс:
Жисмоний шахсларга – 1123
Юридик шахсларга – 1124

Лойиҳа муаллифи:
Собир КАРИМОВ

Табрик

Президент Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон халқига Наврўз табриги.....3

Мулоҳаза

«Агроэкотуризм» базаси, кластерлар ташкил этиш ва замонавий ноу-хау технологияларни қўллаш (Б.А.СУЛАЙМОНОВ, Р.Ш.ТИЛЛАЕВ, З.С.ИСКАНДАРОВА, С.Т.МАНСУРОВ).....6

Мурожаат

Тошкент давлат аграр университети ректори, академик Б.СУЛАЙМОНОВнинг талабаларга мурожаати.....8

Табрик

Халқаро хотин-қизлар байрами муносабати билан байрам табриги (Б.А.СУЛАЙМОНОВ).....9

Байрам

Сен барибир муқаддасан, муқаддас аёл! (Саодаддин РАСУЛОВ).....10

Танлов

“Қизлар давраси” университет босқичида (Саодаддин Расулов).....12

Хабар

Яна бир самарали ташриф (Саодаддин Расулов).....14

Сайлов қонунчилиги соҳасидаги эксперт-тренерлар муносиб тақдирланди.....16

Хабар

Хайрия ҳашари.....18

Муносабат

Глобал миқёсдаги коронавирус ва Ўзбекистон бизнесида пайдо бўладиган муаммолар (Д. АКБАРОВ).....20

«Туронбанк» АТБ Матбуот хизмати

Бухоролик фермер Туронбанк ёрдамида Украинадан қорамоллар олиб келди.....22

Туронбанк кўмагида Голландиядан 300 бош қорамоллар олиб келинди.....24

Мулоҳаза

Аграр секторда давлат-хусусий шерикликни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш тамоиллари (Қуанишбай УТЕГЕНОВ).....26

Мундарижа

Агроилм

Шоли кўчатларини механизмлар ёрдамида экишнинг иқтисодий самарадорлиги

(Р.Ш.ТИЛЛАЕВ, М.А.ЭРГАШЕВ, Б.Г.ҚОДИРОВ).....28

Агроилм

Алоқа корхоналарида молиявий барқарорликни ошириш истиқболлари

(Абдуғаффор Жўраев, Хусанбой Исмаилов).....30

Агроилм

Ўзбекистон шароитида хурмо навларини етиштириш ва турли усулларда сақлаш.

(С.ИСЛАМОВ, А.НАЗАРОВ).....32

Агронаука

Перспективы организации и развития экотуризма в Самаркандской области (И.ИСРАИЛОВ, Т.АБДУРАИМОВ, З.ВАХОБОВ, Ш.МАМАРИЗАЕВ).....34

Агроилм

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари экспортини молиялаштириш ва ундан амалиётда фойдаланиш даражасини такомиллаштириш (Г.Е.ТАЖЕНОВА).....36

Агронаука

Роль и развитие инновационных технологий в сфере сельского хозяйства Республики Узбекистан

(Зархол Чориева, Ф.Жураева, М.Холмуратова).....38

Агроилм

Турли тупроқ-иқлим шароитларини буғдойнинг ҳосилдорлик ва ўсув даврига таъсири (Д.У.Жўраева, Д.Т.Жўраев).....40

Агроилм

Қисқа навбатлаб экиш тизимида экилган такрорий экинларнинг тупроқни агрофизикавий хоссаларига таъсири (Н.Н.БАХРОМОВА, Х.Р.ТОҒАЕВА).....42

Экотуризм

Отдых в Мексике: Подробный гид для новичков

(Рима Каримова).....46

Ижтимоий-иқтисодий-илмий журнал.

2005 йилдан чоп этилади.
Социально-экономический-научный журнал.
Издаётся с 2005 года.

Муассислар:

Тошкент Давлат Аграр Университети, Ўзбекистон Фермер, дехқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши, Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги, Ўзбекистон Тадбиркорлик ва фермерликни қўллаб қувватлаш маркази, Ўзбекистон Ёш фермерлари Кенгаши ННТ, “Тронада” МЧЖ.

Журнал Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва Оммавий Коммуникациялар Агентлиги томонидан 2019 йил 03 июлда 0159-сонли рақам билан рўйхатдан ўтган.

Журнал "ЕКО TEXTILE PRODUCT" МЧЖ босмахонасида босилди. Тошкент ш., Учтепа тумани 23-мавзе, Катта ҳирмон тепа ва Ширин кўчалар чорраҳаси кесишмаси, 47-уй. Адади 600 нусха.

Буюртма № 110/С

Босишга топширилди: 30.04.2020 йил.
Журнал республика бўйлаб тарқатилади.
Баҳоси келишилган нарҳда.
Журналга йил давомида обуна бўлиш мумкин.

Тақдим этилган материаллар такриз этилмайди ва муаллифга қайтарилмайди. Муаллиф фикри тахририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин.

Журнални тайёрлашда ЎЗА ва интернет тармоғидаги бошқа материаллардан фойдаланилди.

Тахририят манзили:

Тошкент шаҳри
Бунёдкор кўчаси
И-даҳа 11-ўй

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ МАҲСУЛОТЛАРИ ЭКСПОРТИНИ МОЛИЯЛАШТИРИШ ВА УНДАН АМАЛИЁТТА ФОЙДАЛАНИШ ДАРАЖАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

АННОТАЦИЯ. Ушбу мақоланинг мақсади маҳаллий қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг ташқи бозорларда рақобатбардошлигини ошириш, маҳаллий қишлоқ хўжалиги хом ашёси ва қайта ишланган маҳсулотлар учун янги бозорларни яратиш, шунингдек миллий экспортчилар учун молиявий воситаларнинг мавжудлигини таъминлашга қаратилган.

КАЛИТ СЎЗЛАР: агросаноат комплекси, озиқ-овқат хавфсизлиги, кластер тизими, экспортни қўллаб-қувватлаш дастурлари, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари.

АННОТАЦИЯ. Целью данной статьи является повышение конкурентоспособности отечественной сельскохозяйственной продукции на внешних рынках, создание новых рынков для местного сельскохозяйственного сырья и продуктов ее переработки, а также обеспечение доступности финансовых инструментов для национальных экспортеров.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: агропромышленный комплекс, продовольственная безопасность, кластерная система, программы поддержки экспорта, сельскохозяйственная продукция

ANNOTATION. The purpose of this article is to increase the competitiveness of domestic agricultural products in foreign markets, to create new markets for local agricultural raw materials and processed products, as well as to ensure the availability of financial instruments for national exporters.

KEYWORDS: agro-industrial complex, food security, cluster system, export support programs, agricultural products.

Ўзбекистонда сўнги йилларда қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини экспорт қилиш орқали аҳоли даромадларини оширишга жиддий эътибор қаратилмоқда. 2018 йилнинг ўзида мамлакатимиз биргина гилос экспорт қилувчи мамлакатлар рейтингда тўртинчи ўринга чиқиб олди. Хитой, Жанубий Корея каби мамлакатларда Ўзбекистонда етиштирилган маҳсулотларга талаб ортди. Бундай ижобий кўрсаткичларни янада яхшилаш қонунларни ҳам такомиллаштиришни талаб этади. Хусусан қишлоқ хўжалиги Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётининг муҳим тармоқларидан бири. Қишлоқ хўжалигида фойдаланиладиган ерлар мамлакат ҳудудининг 45 фоизини эгаллайди. Сув ва ўрмон хўжалиги билан биргаликда саноат 3,6 миллион кишини ёки иқтисодиётда банд бўлганларнинг 27 фоизини ва ЯИМнинг 18 фоизини иш билан таъминлайди.

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини экспорт қилиш республика умумий экспорт даромадининг 20-25% ини ташкил этади. 20 йил ичида қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқариш ҳажми 3 бараварга ошди ва 24 миллион тонна мева-сабзавот экинларини, шу жумладан 11,3 миллион тонна сабзавот, 3,1 миллион тонна мева, 1,7 миллион тонна узум ва 2,1 миллион тонна полиз маҳсулотлари етиштирилди. Бундан ташқари, республикада 12 миллион бош қорамол, 20 миллион бош майда шохли қорамол, 72 миллионга яқин парранда, 2,4 миллион тоннадан ортиқ гўшт, 10 миллион тоннадан ортиқ сут, 37 минг тонна жун ва 7 миллиарддан ортиқ тухум етиштирилди. Қишлоқ хўжалигига йўналтирилган инвестициялар мамлакат иқтисодиётини ривожлантириш учун умумий иқтисодий ўсишни рағбатлантириш, аҳоли фаровонлиги

ва соғлигини таъминлаш, озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш каби муҳим масалаларни ҳал қилади.

Бугунги кунда 1,2 миллиард доллар миқдордаги давлат кафолати остида қуйидаги 6 лойиҳа: Жаҳон банкининг иштироки билан "Ўзбекистонда боғдорчиликни ривожлантириш", қўшимча молиялаштириш билан 500 миллион долларни ташкил этадиган ва умумий қиймати 150млн доллар бўлган "Ўзбекистонда чорвачиликни ривожлантириш" лойиҳаси, қишлоқ хўжалигини ривожлантириш халқаро жамғармаси билан умумий қиймати 28,24 миллион АҚШ долларлик иккита лойиҳа амалга оширилди. Бу лойиҳалар "Ўзбекистон Республикасида маҳсулот ишлаб чиқаришни ривожлантириш" ва "Ўзбекистон сут саноатида қўшилган қиймат занжирларини ривожлантириш" лойиҳалари ҳисобланиб, суммаси 40,57 млн сўмга тенг. Ҳозирги даврда мамлакатимизда қишлоқ хўжалиги соҳасида кластер тизимига ўтиш, уларнинг фаолиятини ривожлантиришга жиддий эътибор қаратилмоқда. Ушбу соҳада амалга оширилган ислохотлар натижасида республикада мева-сабзавот маҳсулотларига ихтисослашган 47 кластер ташкил этилди ва уларга 14,4 минг гектар ер ажратилди. Кластерларда 16,6 минг тонна салқин совутиш камералари, 7,81 минг тонна саралаш хоналари, 800 тонна калибрлаш хоналари, тўртта замонавий лабораториялар, 24,7 минг тонна мева ва сабзавотларни сақлаш ва қадоқлаш цехлари мавжуд бўлиб 1150 доимий ва 1085 мавсумий иш ўринлари яратилди. Жорий йилда кластерлар томонидан 128,4 миллион долларлик маҳсулотларни экспорт қилиш режалаштирилган.

Бугунги кунда Ўзбекистонда қишлоқ хўжалик

маҳсулотларини халқаро бозорларда илгари суриш учун замонавий давлат институтини яратиш ва экспортни қўллаб-қувватлаш миллий дастурларини ишлаб чиқиш учун жаҳон тажрибасини ўрганиш ва миллий хусусиятлар ва мажбуриятларни ҳисобга олган ҳолда уни қўллаш имкониятини баҳолаш зарур. Масалан, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришида илмий-техник тараққиётнинг ютуқларидан муваффақиятли фойдаланадиган ва қўллаб маҳсулот турларини ишлаб чиқаришнинг юқори даражасига эришган АҚШ ўз экспортини қўллаб-қувватлаш учун энг ривожланган тизимни яратди. Бошқа томондан, Канада ва ЕИ мамлакатларида қишлоқ хўжалиги яхши ривожланган, шунинг учун уларнинг тажрибаси биз учун бошқа мамлакатлар ва халқаро ташкилотларнинг тажрибасидан кўра қизиқроқ бўлиши мумкин.

I. АҚШ ТАЖРИБАСИ

АҚШ да қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат маҳсулотларини экспорт қилиш АҚШ қишлоқ хўжалиги вазирлигига бўйсунадиган Ташқи қишлоқ хўжалиги хизмати (ФАС) томонидан таъминланади. 1930 йилдан бери ФАС экспортни қўллаб-қувватлаш борасида катта тажриба тўплади ва дунёнинг ушбу соҳадаги етакчи агентликларидан бири бўлиб, 72 мамлакатда ваколатхоналарига эга. Ушбу ташкилот экспортни қўллаб-қувватлаш дастурларига маблағ ажратиш тўғрисида қарор қабул қилади. ФАС томонидан қишлоқ хўжалиги экспортини қўллаб-қувватлаш, ривожлантириш ёки кенгайтириш бўйича амалга оширилаётган дастурлар бизнес ҳамжамияти вакиллари билан фаол ҳамкорликни ўз ичига олади. Бу одатда федерал ёки минтақавий даражадаги қишлоқ хўжалиги саноат уюшмалари ҳисобланади. ФАС хизмати қуйидаги йўналишларга йўналтирилган 21 кичик дастурларни амалга оширади:

- 1) илмий алмашув ва ўқув дастурлари (8 кичик дастур);
- 2) экспортни қўллаб-қувватлаш дастурлари (7 кичик дастур);
- 3) АҚШ бозорига киришни тартибга солиш дастури (2 кичик дастур);
- 4) гуманитар дастурлар (4 кичик дастур).

Илмий алмашув ва ўқув дастурлари чет эллик олимлар ва мутахассисларга, одатда ривожланаётган мамлакатлардан тадқиқот олиб бориш, тажриба алмашиш ёки тренинг ўтказиш учун вақт ўтказиш имкониятини беради. Бу, АҚШ томонининг фикрига кўра, профессионал алоқалар тармоғини шакллантириш, инглиз тилини ўргатиш ва АҚШда бизнес ва тижорат айирбошлашнинг ўзига хос хусусиятлари орқали АҚШ экспорти ва технологияларини илгари суришга сезиларли таъсир қилади.

II. КАНАДА ТАЖРИБАСИ

Канадада қишлоқ хўжалиги экспортини қўллаб-қувватлашнинг асосий йўналишларига қуйидаги дастурлар ва иш йўналишлари киради. Озиқ-овқат маҳсулотлари савдосини қўллаб-қувватлаш (Агри-Фуд Траде Сервисе). Ушбу дастурнинг мақсади агросаноат экспорти билан шуғулланувчи компанияларни қўллаб-қувватлаш учун зарур бўлган маълумотларни тўплаш ва тарқатишдир. Дастур экспортчиларга, хариддорларга ва инвесторларга бозор маълумотлари, савдо бўйича маслаҳатлар ва экспортни қўллаб-қувватлашга кўмаклашишни таъминлайди. Канада 20 та бозорда 33 та комиссарни маблағ билан таъминлайди; савдо комиссиялари Канада маҳсулотларига ижобий маблағлар муносабатни ривожлантириш орқали Канада қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг ташқи бозорларига чиқишини таъминлашга ёрдам беради. Савдо комиссиялари Канада экспортчиларига тўрт турдаги хизматларни тақдим этадилар:

- 1) халқаро бозорларга тайёрланиш;
- 2) бозор потенциалини баҳолаш;
- 3) малакали алоқаларни қидириш;
- 4) муаммони ҳал қилиш.

III. ЕВРОПА ТАЖРИБАСИ

Европа Иттифоқида экспорт қилувчиларни қўллаб-қувватлаш бўйича амалга оширилган дастурлар одатда АҚШ ва Канадада қабул қилинган моделларга мос келади. Германияда Озиқ-овқат, қишлоқ хўжалиги ва истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш федерал вазирлиги экспортга йўналтирилган корхоналар сонини кўпайтириш ва ташқи бозордаги рақобатбардошлигини ошириш мақсадида Германиянинг агро озиқ-овқат секторини қўллаб-қувватлаш дастурини амалга оширмоқда.

Дастур қуйидаги йўналишларни ўз ичига олади:

- ўқув курслари ва семинарлари, корхоналарнинг аниқ ходимларини ўргатиш ва ўқитиш;
- бозорни тадқиқ қилишни таъминлаш;
- зарур алоқа ва маълумот манбаларини топишда ёрдам бериш;
- хизмат сафарларини ташкиллаштириш;
- хорижий ярмаркаларни ташкиллаштириш ва иштирок этиш, экспорт қилувчи мамлакатлардаги Германия элчихоналари билан ҳамкорлик қилиш;
- босма материаллар ва онлайн тақдимотларни тайёрлашда ёрдам бериш.

Бундан ташқари, дастур шунга ўхшаш мақсадлар учун харажатларнинг 50 фоизи миқдориди молиялаштиришни таклиф қилади. Умуман олганда ишончимиз комилки, Ўзбекистон ва хорижий давлатлар ўртасида қишлоқ хўжалигини барқарор ривожлантириш учун нафақат ўзаро савдони кенгайтириш, балки қўшма сармоявий лойиҳаларни амалга ошириш, хусусан улгуржи савдо ва савдо-сотик қурилиш ишларини олиб бориш муҳим ҳисобланади.

Г.Е.ТАЖЕНОВА,
ТошДАУ, Нукус филиали

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазири Жамшид Ходжаевнинг интервьюси, "Российская газета", №193 (7951), 2019 йил. 2. Иванова В.Н., Серегин С.Н., Герашенко И.В. Алюминий маҳсулотларини экспорт қилиш - ключ к экономическому росту российского АПК. Иқтисодиёт ва менежмент, 6/2016
3. Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги саноатининг ишлаб чиқариш ва экспорт салоҳиятини ошириш: муаммо ва истиқболлар. БМТТДнинг Ўзбекистондаги шарҳи, Тошкент. 2016 йил. Поссовет мамлакатларида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари экспортини қўллаб-қувватлаш бўйича миллий дастурлар ва стратегияларни кўриб чиқиш. Рим. 2018 йил

TOSHKENT DAVLAT
AGRAR UNIVERSITETI
WWW.TDAU.UZ

AGRO 37
BIZNES INFORM

Agro Biznes Inform

*Реклама в нашем журнале –
не только престижно...*

Обуча қавом этимоққа

время – деньги
время – деньги

информация – успех
информация – успех

знание – сила
знание – сила

Нашр индекси
Якка обуналар учун – 1123
Ташкилотлар учун – 1124